

LEHET-E AZ ÖNKÉNTESSÉG POLITIKAI?

GALAMBOS LÁSZLÓ¹

DOI: <https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2026.1.34-53>

Absztrakt

Jelen tanulmány a politikai önkéntesség fogalmi meghatározását és a motivációit magyarázó elméleteket tárgyalja, elsősorban kereslet-kínálati megközelítésben (főként a kínálati oldalt vizsgálva), ahol a pártok és a politikai szervezetek jelentik a keresletet, az egyének, vagyis a potenciális önkéntesek a kínálati oldalt. A dolgozat célja, hogy teoretikus háttérként szolgáljon egy olyan empirikus kutatáshoz, melynek feltevése szerint a politikai önkéntesség az egyéni motivációkkal és a rendelkezésre álló erőforrásokkal magyarázható, kevésbé a szituatív és a strukturális okokkal. Az írás bemutatja, miként mosódik el a határ a társadalmi elköteleződés formái között, miért válhat a hagyományos segítségnyújtás is politikai aktivizmussá, valamint, hogy a modern digitális kommunikációs csatornák miként változtatják meg és alakítják át az önkéntesség hagyományos formáit. A szöveg két meghatározó modellt ismertet. Egyfelől a Brady–Verba–Schlozman-féle erőforrás-modellt, amely kínálati oldalról a részvételhez szükséges erőforrásokat (pénzt, időt, civil készségeket) tekinti a politikai önkéntesség alapjának. E megközelítés hangsúlyozza a nem politikai intézmények (munkahelyek, egyházak, civil szervezetek) szocializációs szerepét a demokratikus készségek elsajátításában és a politikai részvételben, ugyanakkor arra is rávilágít, hogy a toborzás hiánya, valamint az egyéni élethelyzetek korlátai miként vezethetnek politikai inaktivitáshoz. Másfelől a holisztikus szemléletű S-elméletet, ami ehhez képest egy átfogó cselekvéseméleti modell kíván lenni, amely biológiai, pszichológiai és környezeti tényezők együttes hatásával magyarázza az egyéni társadalmi és politikai elköteleződést. Miután azonban az egyének (vagyis a kínálat) felelőit vizsgálja az önkéntesség kérdését, ugyancsak tárgyalható a kereslet-kínálati megközelítések között.

Kulcsszavak: politikai önkéntesség, aktivizmus, kereslet-kínálat, erőforrás-modell, toborzás, biológiai, pszichológiai és környezeti tényezők

Can volunteering be political? – a brief review of literature

László Galambos

Abstract

This study discusses the conceptual definition of political volunteering and the theories explaining its motivations, primarily from a demand-supply perspective (mainly examining the supply side) where parties and political organizations represent the demand side, and individuals, i.e. potential volunteers, represent the supply side. It aims to serve as the theoretical background for an empirical research that assumes that political volunteering can be explained by individual motivations and available resources

¹ Galambos László (PhD) szociológus, politológus, Századvég Társadalmi Folyamatok és Média Kutatóintézet.

with few situational and structural reasons. The paper shows how the boundary between forms of social engagement is blurred, why traditional assistance can also become political activism, and how modern digital communication channels change and transform traditional forms of volunteering. The text presents two defining models. The first one is the Brady-Verba-Schlozman resource model, which considers the resources necessary for participation (money, time, and civic skills) from the supply side as the basis of political volunteerism. This approach emphasizes the role of non-political institutions (jobs, churches, and civil organizations) in socialization during the acquisition of democratic skills and political participation, but it also highlights how the lack of recruitment and the limitations by individual situations can lead to political inactivity. In contrast, the holistic S-theory aims to be a comprehensive action theory model that explains individual social and political engagement through the combined effects of biological, psychological, and environmental factors. However, since it examines the issue of volunteerism from the perspective of individuals (i.e. the supply side), it can also be discussed as a demand and supply approach.

Keywords: political volunteerism, activism, supply-demand, resource model, recruitment, biological, psychological, and environmental factors

BEVEZETÉS

A politikai önkéntesség sajátosságai, motivációi, eszközei térben (kontinensek, országok, kultúrák, társadalmi környezet szerint) és időben (demokratikus fejlődési korszakok szerint) is eltérő mintázatot mutathatnak. A modern demokráciákban a politikai önkéntesség intézményesült formái a parlamentáris rendszerek megszilárdulásával párhuzamosan, a 19. század elejétől kezdtek kialakulni, amint lehetővé vált az egyesülési szabadság, és a politikai pártok meg kellett, hogy szervezzék a jelöltállítást, mozgósítaniuk kellett a választókat, és háttérőket, vagyis társadalmi támogatást kellett építeniük ideológiai irányvonaluk mentén (Evers – von Essen 2019; Zimmer et al. 2016). A pártaktivizmus és a politikai önkéntesség szervesen beágyazódott a társadalmi struktúrákba és az ideológiai táborokba.

A jóléti államok kiépülése a nyugati demokráciákban felerősítette a kormányzati szerepvállalást, ami a civil társadalmi és pártalapú önkéntességet is egyfajta kiegészítő, de stabil intézményi háttérként pozícionálta. Az ezredforduló és a modern kommunikációs technológiák azonban már lazítottak a szorosabb szervezeti kereteken, és az önkéntesség új formái jelentek meg (Zimmer et al. 2016).

A választott parlamentek kialakulását megelőzően az egyes országokat transzcendens legitimitációval rendelkező uralkodók és autokratikus vezetők irányították belátásuk szerint. A választott, delegált képviselők köré és az azok támogatására szerveződő nyomásgyakorló csoportok, a politikai pártok létrejöttét és felemelkedését, a pártalapú demokrácia kialakulását a parlamentarizmus kialakulása tette lehetővé (Zimmer et al. 2016:497-498). A

berlini fal leomlása után feltételezték, pontosabban nyilvánvalóvá vált, hogy a pluralista szemléletű liberális demokrácia, valamint a piaci szemléletű gazdasági működés biztosíthatják azon intézményi kereteket, amelyekben a civil szerepvállalás, vagyis az állampolgári részvétel és (a politikai) önkéntesség ténylegesen megvalósulhat a pártok és a társadalmi szervezetek kötelékében akár helyi, regionális, akár nemzeti vagy nemzetközi szinten (Zimmer et al. 2016:498).

A nem demokratikus, autoriter, autokratikus rezsimek ugyanakkor ellenőrzésük alatt tartják, olykor korlátozzák is a nyilvános szférát, ahol, bár az állampolgárok politikai önkéntessé válhatnak, mert választásokat tarthatnak, és akár civil szerepvállalásra is adódhat lehetőség, az ellenzéki csoportok tagjait erőszakkal is megakadályozhatják a politikai pozícióért indulásban, mint ahogy egyes civil szervezetek működését, alapítását, vagy számukra a hazai és külföldi adományok folyósítását is ellehetetleníthetik, alkotmányellenesnek nyilváníthatják, amennyiben a rezsimmel szembenállónak minősítik őket (Zimmer et al. 2016:500).

A politikai önkéntesség tehát a modern demokráciához, parlamentáris berendezkedéshez, pártokhoz és a kampánytevékenységhez kapcsolódóan alakult ki (Zimmer et al. 2016:497). Az Amerikai Egyesült Államokban például a pártok és a politikai kampányszervezetek gyakran ideiglenes társulásokként működnek, nagy számú önkéntest mozgatnak meg szituatív jelleggel a választások idején, ezért az amerikai politikai önkéntesség kutatása is hangsúlyosan az egyéni erőforrásokra (például idő, pénz) és a társadalmi-gazdasági státuszra (*socio economic status, SES*) fókuszál (Szegedi 2022; Zimmer et al. 2016).

Az európai pártönkéntesség ezzel szemben sokáig stabil, osztályalapú vagy felekezeti törésvonalak mentén szerveződött, azonban az elmúlt évtizedekben Európában is megkezdődött a párttagok létszámának csökkenése és a kapcsolódó önkéntesség nagyarányú visszaszorulása (lásd erről: Sebestyén 2020). E folyamat a pártokat az állami finanszírozás felé terelte a kartellpártok (Katz – Mair 2001) és az általuk működtetett váltógazdaság kialakulásával párhuzamosan, így azok már kevésbé támaszkodtak tömeges tagságra és aktív önkéntes bázisra, és sokkal inkább a professzionális menedzsmentre (Sebestyén 2020:114; Szegedi 2022:81). Míg az amerikai rendszerben a politikai önkéntesség a pluralista érdekérvényesítés alapvető eszköze maradt, addig Európában a pártok és a civil szféra kapcsolata jóval szorosabb volt az ideológiai tagoltság, a tömegpárti jelleg miatt, ám, miután

e kötelék és a szervezeti keretek lazulni kezdtek, az európai pártok is a professzionalizálódás irányába kellett forduljanak (Zimmer et al. 2016).

Jelen tanulmány elsőként a politikai önkéntesség és a politikai aktivizmus fogalmainak ismertetésére vállalkozik, azt vizsgálva, hogy elkülöníthetők-e egymástól e fogalmak, továbbá, hogy miként intézményesülnek a gyakorlatban. Ezt követően az ezek magyarázatára szolgáló főbb (kereslet-kínálati) szemléletű modellek (az erőforrás-modell és az S-elmélet) főbb következtetéseit mutatja be. Azaz, mit tekintenek ezen elméletek a (politikai) önkéntesség főbb motivációs tényezőinek, prediktorainak, de választ keres arra is, hogy melyik nyújt jól operacionalizálható változókat az empirikus kutatások számára.

A tanulmány elsősorban a nemzetközi irodalomra és modellekre koncentrál, azok közül is a témát alapvetően meghatározó műveket dolgozza fel, úgymint az erőforrás-alapú modell (*resource model*) és az S-elmélet, vagyis a társadalmi részvétel magyarázatának két meghatározó, de lényegében eltérő gyökerekkel rendelkező keretrendszerének ismertetésére törekszik.

DEFINÍCIÓS KÍSÉRLETEK

Önkéntesség kontra politikai önkéntesség

A szakirodalom a társadalmi elköteleződést (*popular engagement*) olyan szabadon választott, nem javadalmazott tevékenységként határozza meg, amely a közjó előmozdítására irányul (Evers – von Essen 2019). E gyűjtőfogalom magában foglalja a formális szervezetekben végzett munkát és az informális, egyének közötti segítséget is, amelyek együttesen alkotják a civil társadalom szövetét (Boulianne – Steen-Johnsen 2025; Einolf et al. 2016).

Az önkéntesség meghatározása nem egységes, mivel a fogalom jelentése kultúránként és történelmi korszakonként is változott (Evers – von Essen 2019:1). Alapvető kritériumként azonban rögzíthető, hogy az önkéntesség (*volunteering*) olyan tevékenység, amelyet az egyén szabad akaratából, kényszer nélkül végez, és amelyért nem kap (piaci értékkel összemérhető) ellenszolgáltatást, valamint e tevékenység célja minden esetben a háztartáson vagy a szűk családi körön kívüli személyek, csoportok vagy a tágabb társadalom segítése (lásd: Ellis-Paine et al. 2016:369-372).

Az önkéntesség politikatudományi megközelítése ugyanakkor gyakran éles elméleti határvonalat húz a hagyományos segítő munka és a politikai célú részvétel között. A

politikatudományi szakirodalom hagyományosan az önkéntesség (*volunteering*) és a civil cselekvés vagy aktivizmus (*civic action/activism*) között húzza meg a határt. Az önkéntességet gyakran privát, erkölcsi motivációjú, egyéni segítő tevékenységnek írják le, amely apolitikus, konszenzus-orientált, szolgáltatásközpontú, és a fennálló társadalmi struktúrákon belül maradva kíván szolgáltatásokat nyújtani. Ezzel szemben a civil cselekvést vagy aktivizmust nyilvános, konfliktusos, kollektív, politikai cselekvésként határozzák meg, amelynek kifejezett célja a társadalmi változás és a fennálló rend megzavarása vagy megdöntése (Evers – von Essen 2019).

A politikai önkéntesség politikatudományi fogalma az állampolgári szerepvállalásra, részvételre, a politikai egyesülésre, a pártkötődésre, a politikai kampánytevékenységre, a politikai gyűléseken való részvételre, a szavazásra és a hagyományos politikai tevékenységekben való egyéb részvételre utal, szemben a társadalmi mozgalmakkal, az aktivizmussal, a tiltakozásokkal és más, nem hagyományos politikai tevékenységekkel (Zimmer et al. 2016:495-496). A hagyományos politikai önkéntesség politikai pártok, politikai nyomásgyakorló- vagy érdekcsoportok támogatása, amelyek valamilyen módon részt vesznek a politikai berendezkedés, a kormányzat és a politikai folyamatok céljainak befolyásolásában vagy elérésében, valamint adott időben a hatalmon lévő politikai rezsim és vezetői számára elfogadhatók (Zimmer et al. 2016:496). A politikai önkéntesség tehát célorientált is, amennyiben befolyásolni kívánja az eredményt a politika bármely területén, legyen az valamilyen választás (*politics*) vagy kormányzati cselekvés (*policy*), a közpolitika alakítása és végrehajtása (Verba et al. 1995:9).

Ez a fajta distinkció azonban a modern, komplex társadalmakban – és különösen a válsághelyzetekben – egyre kevésbé tartható, a határ elmosódik e tevékenységek között. Ugyanakkor az önkéntes tevékenységek gyakran hordoznak politikai üzenetet, különösen krízishelyzetekben, ahol a segítségnyújtás pusztá ténye is állásfoglalást jelenthet a fennálló hatalmi struktúrákkal vagy kormányzati intézkedésekkel szemben (Kende et al. 2017:260).

Az Adalbert Evers és Johan von Essen (2019) által javasolt kétdimenziós elemzési keret éppen ezt a feltételezett (*presumed*) elhatárolást kérdőjelezi meg, és a társadalmi elköteleződés (*popular engagement*) összefüggő, dinamikus mezőjét vázolja fel. A szerzők szerint a társadalmi elköteleződés formái nem különálló kategóriák, hanem egy kontinuum mentén, illetve egy koordinátarendszerben ábrázolhatók, ahol a határok elmosódnak.

Az elköteleződés típusait két fő kritérium alapján javasolják elemezni:

- *Intézményi dimenzió (függőleges tengely).* E dimenzió azt vizsgálja, hogy a tevékenység az intézményesült politikai szférában (állami politika, pártok, választások) vagy a társadalmi szférában (közösségépítés, informális hálózatok, önkéntes segítség) zajlik-e. Fontos megjegyezni, hogy az önkéntesség nem korlátozódik a civil szférára, a politikai pártokon belüli „ingyenmunka” éppúgy a társadalmi elköteleződés része.
- *Konfliktus foka (vízszintes tengely).* E tengely azt méri, hogy az adott cselekvés konszenzus-orientált-e (például a hagyományok ápolása vagy szociális szolgáltatások nyújtása) vagy konfliktusos (a hatalmi struktúrák, normák és rutinok megkérdőjelezése). Evers és von Essen kulcsfontosságú megkülönböztetése szerint a „politika” (*politics*) egy intézményi szféra, míg a „politikai” (*the political*) ott jön létre, ahol a társadalmi tények vitatottá, a nézeteltérések pedig a nyilvános vita tárgyaivá válnak (Evers – von Essen 2019).

Evers és von Essen modellje lehetővé teszi annak felismerését, hogy egy korábban konszenzusos tevékenység (például az ételosztás) a politikai klíma megváltozása hatására hirtelen (baloldali) konfliktusos zónába kerülhet, átlépve az aktivizmus területére.

A konfliktus(elmélet) felől nézve e váltás azonban nem hirtelen jön létre, hanem természetes módon. Chantal Mouffe (2005) dichotóm értelmezése szerint a politikától (*politics*), mint intézmények és eljárások összességétől ugyancsak elhatárolható a „politikai” (*the political*). Evers és von Essen, illetve Mouffe esetében azonban egy szinte azonos kiindulópontú, de eltérő ontológiai mélységű „politikai”- fogalommal találkozunk. Utóbbi felfogása szerint nem állapotváltás történik: a „politikai” mozgatója a kollektív identitás és a már meglévő antagonizmus, az emberek pedig annak megfelelően politizálnak, hogy valahova tartoznak, valakivel szemben, vagyis a kollektív identitás és konfliktus szüli a politikai (*the political*) részvétel motivációját is (Mouffe 2005). Evers és von Essen, illetve Mouffe eszerint tehát ugyanazt a jelenséget ragadják meg, de más absztrakciós szinten. Evers és von Essen (2019) megközelítésében a „politikai” állapotváltozás, míg Mouffe (2005) ontológiai dimenzióból szemlélve társadalmi létmódként ragadja azt meg. Evers és von Essen szerint a „politikai” akkor jelenik meg, amikor vita van, azaz a konfliktus „politizál”, Mouffe-nál ez mindig jelenlévő, így konstitutív. Míg Evers és von Essen szerint az önkéntesség csak „átcsúszhat” politikaiba, Mouffe értelmezése alapján az önkéntesség mindig politikai, és a konszenzus depolitizál, mert nincs nem-politikai, csak depolitizált állapot. Jelen tanulmány a két megközelítés közül alapvetően Evers és von Essen felfogását osztja a „politikai” fogalmáról.

Politikai önkéntesség kontra aktivizmus – avagy vita az intézményesült és nem intézményesült részvételi formákról

Az imént vázolt megközelítésekhez hasonlóan a politikai önkéntesség és a politikai aktivizmus között különbséget tesznek más szerzők (például Wilson 2000) is, de a fogalmi elhatárolás során – a konfliktuselmélethez hasonlóan – figyelembe kell venni a hatalomhoz való viszonyt. Ennek alapján különbséget lehet tenni a hagyományos (*conventional*) és a nem hagyományos vagy protest (*unconventional/protest/deviant*) önkéntesség, illetve a politikai önkéntesség (*political volunteering*), valamint az aktivizmus és a politikai aktivizmus (*political activism*) között (Mati et al. 2016; Smith et al. 2016a; 2016b; Zimmer et al. 2016).

A politikai önkéntesség szűkebb értelemben a hagyományos politikai tevékenységekhez – pártokhoz, választási kampányokhoz, politikai gyűlésekhez – kötődik, és e forma a politikai rendszer intézményesült keretein belül maradva törekszik a hatalmi viszonyok befolyásolására (Zimmer et al. 2016:495-496). Ezzel szemben a politikai aktivizmus gyakran radikálisabb, konfrontatívabb eszközöket használ, mint például tiltakozások, demonstrációk vagy a polgári engedetlenség különböző formái (Mati et al. 2016:516-523). A hatalomhoz való viszonyon a rutinszerű hatalomgyakorláshoz (*routine power*) és politikai tevékenységhez kapcsolódó hagyományos politikai önkéntességet (választásokon való részvétel, párttagság, kampánymunka) kell tehát érteni, amely az intézményesült és elfogadott hatalmi-intézményi keretek között működik, a rendszer stabilitását szolgálva (Zimmer et al. 2016:496-499). Másfelől beszélhetünk felforgató politikai cselekvésről (*disruptive power*) is, amihez a nem hagyományos, protest vagy deviáns aktivizmus és önkéntesség tartozik, amely szembe megy a bevett gyakorlatokkal, eljárásokkal, és gyakran intézményi kereteken kívüli (*extra-institutional*) eszközöket használ a döntéshozók befolyásolására, kényszerítésére (Mati et al. 2016:517-530).

A modern politikai kommunikáció és a technológiai fejlődés azonban új platformokat nyitott a társadalmi és politikai elköteleződés területén. A közösségi média (Facebook, Twitter/X) alapvetően megváltoztatta a toborzás és a tájékozódás logikáját, mert e kommunikációs forma csökkent a belépési küszöböt, lehetővé téve a digitális „kvázi-tagság” (*quasi-membership*) kialakulását, ahol az egyén egy-egy lájkkal vagy megosztással is kifejezheti szimpátiáját – ami önmagában persze még nem garantálja a mélyebb bevonódást és az aktív részvételt (Boulianne – Steen-Johnsen 2025:65-68). A kutatások ugyanakkor azt mutatják, hogy a

mélyebb, tényleges (politikai) önkéntességbe való bekapcsolódáshoz továbbra is a részletesebb információkat nyújtó weboldalak és a célzott személyes megkeresések a leghatékonyabbak, amelyek képesek az érdeklődőket valódi (*offline*) önkéntesekké vagy aktivistákká is változtatni (Boulianne – Steen-Johnsen 2025:75-76; Nesbit et al. 2016:609).

Az online tér lehetőséget ad afféle „készenléti” (*standby*) (állam)polgárság kialakulására is, azaz olyan egyének mozgósítására, akik a hétköznapiakban passzívnak tűnnek, de morális felháborodás vagy politikai válság hatására azonnal mozgósíthatókká válnak (Boulianne 2022; Kende et al. 2017), vagyis a modern hibrid formák kitermelték azt az – alapvetően passzív – készenléti (állam)polgárt, aki a digitális hálózatokon keresztül bármikor mozgósítható társadalmi vagy morális krízis idején (Boulianne – Steen-Johnsen 2025:69).

A politikai önkéntesség és aktivizmus közötti éles választóvonal mára tehát jórészt elmosódott. A társadalmi elköteleződés modern tájképe olyan hibrid mező, ahol a humanitárius segítség politikai állásfoglalássá válhat, a professzionális hálózatok pedig helyettesíthetik a tömeges tagságot (Evers – von Essen 2019; Mati et al. 2016). A jövőben a társadalmi részvételt nem a különálló kategóriák, hanem a digitális terek, a morális meggyőződések és a politikai folyamatok egymásba fonódása fogja meghatározni (Boulianne 2022; Boulianne – Steen-Johnsen 2025; Evers – von Essen 2019). A társadalmi elköteleződés fogalmi keretei tehát nem válnak el olyan élesen a politikai kontextustól. Az önkéntesség és a civil cselekvés olyan kontinuumot alkotnak (Evers – von Essen 2019), amelyben a tevékenységek jellege a konszenzusos segítségtől a konfliktusos aktivizmusig terjed. Jelen írás is azt implikálja, hogy a konfliktus nem inherens része akármely társadalmi cselekvésnek, bizonyos (szintű) célok, illetve az elérésükre irányuló tevékenységek természetesen maguk után a (politikai) konfliktust, így azok gyakorlása is politikai eszközöket és erőforrásokat igényel.

KÉT ELMÉLET A POLITIKAI ÖNKÉNTESSÉG ÉS AKTIVIZMUS MAGYARÁZATÁRA

Miként a bevezetésben is szerepelt, az írás előfeltevése, hogy a politikai önkéntességet meghatározó tényezők alapvetően a személyes motivációk és a rendelkezésre álló, különféle erőforrások között azonosíthatók. A tanulmány a továbbiakban az erőforrás-alapú modell (*resource model*) és az S-elmélet vázlatos bemutatására, vagyis a társadalmi részvétel magyarázatának két meghatározó, alapvetően eltérő gyökerekkel rendelkező

keretrendszerének ismertetésére törekszik. Mindkét megközelítés kvantitatív, reprezentatív mintán végzett, többváltozós statisztikai eljárással operál, míg azonban előbbi a piaci szemléletű kereslet-kínálat analógiára épül, az utóbbi modell az átfogó, holisztikus megközelítés igényével lép fel a politikai önkéntesség, illetve aktivitás magyarázatára (S-elmélet).

Az erőforrás-alapú megközelítés az 1990-es évek közepén született a politikatudományban azzal a céllal, hogy meghaladja a hagyományos társadalmi-gazdasági státusz (SES) modellt, mert megalkotói felismerték, hogy a státusz önmagában nem magyarázza meg a részvételt, ezért azonosították azokat a specifikus erőforrásokat – időt, pénzt és civil készségeket –, amelyek a politikai aktivitás kínálati oldalát adják, és amelyek szükséges feltételei a bevonódásnak. A modell tehát piaci analógiát követ, és feltételezi, hogy az egyén az erőforrásai birtokában mérlegeli a részvételt, a toborzók pedig ezen erőforrások mentén keresik a potenciális aktivistákat (Brady et al. 1995; Verba et al. 1995).

Az S-elmélet (szinantrometrika) ezzel szemben egy későbbi, interdiszciplináris fejlesztés eredménye, amelyet megalkotója, David Smith a „mindenki elméleteként” (*The Theory of Everyone*) pozicionált, születésének hátterében pedig az a törekvés állt, hogy meghaladja a pusztán szociokulturális vagy gazdasági magyarázatokra alapozó társadalomtudományi megközelítést azzal, hogy beemeli a biológiai, környezeti és lélektani változókat is a modelljébe (Smith – Van Puyvelde 2016a; 2016b; Smith – Wang 2016; Zimmer et al. 2016).

A két modell tehát inkább versengőnek, mintsem egymás kiegészítőjének tekinthető, a kutatási gyakorlatban azonban egyik megközelítés ismerete sem nélkülözhető.

Kereslet és kínálat a politikai önkéntesség és aktivizmus piacán – a politikai részvétel és önkéntesség erőforrás-modellje

A politikai önkéntesség és aktivizmus dinamikáját a politikai piac analógiájával érthetjük meg leginkább, ahol a részvétel kínálatát az állampolgárok egyéni erőforrásai, pszichológiai diszpozíciói és életciklusai, míg a keresletet a politikai pártok és civil szervezetek toborzási stratégiái és mozgósítási erőfeszítései határozzák meg. E kétoldalú viszony azonban nem vákuumban, hanem egy meghatározott intézményi és kulturális környezetben valósul meg, amely kijelöli a részvétel legitim kereteit és költségeit (Brady et al. 1995; Verba et al. 1995; Zimmer et al. 2016).

A politikai részvétel és önkéntesség kutatásában a Henry Brady, Sidney Verba és Kay Lehman Schlozman-féle erőforrás-modell (Brady et al. 1995; Verba et al. 1995) jelenti az egyik legfontosabb elméleti kiindulópontot. Ez a politikai részvétel kutatásának egyik legbehatóbb és legbefolyásosabb elméleti kerete, mivel túllép a hagyományos társadalmi-gazdasági státusz (SES) egyszerű, leíró jellegű vizsgálatán, így alapvetően megváltoztatta azt, ahogyan az állampolgári aktivitás forrásait szemlélhetjük.

A szerzők az amerikai lakosság önkéntes tevékenységéről végeztek felmérést 1989 második hat hónapjában, két lépcsőben. Először véletlen mintán (N = 15 000) telefonos adatfelvétel készült, szűrőkérdésekkel a politikai és nem politikai tevékenységekről és alapvető demográfiai adatokról. Majd 1990 tavaszán hosszabb, személyes adatfelvétel zajlott az eredeti minta egy alcsoportjával (n = 2 517), elemzési eszközként pedig lineáris regressziós (2SLS) eljárást alkalmaztak (Brady et al. 1995:272, 280-285).

A modell kidolgozói abból a dilemmából indultak ki, hogy a hagyományos társadalmi-gazdasági státusz modellje ugyan jól jelzi előre a társadalmi részvételt, de nem magyarázza meg az egyén státusza és cselekvése közötti mechanizmust. Az erőforrás-modell ezért túllép az egyszerű demográfiai adatokon (iskolázottság, jövedelem), és olyan konkrét tényezőket vizsgál, mint a szabadidő, a pénz és a civil készségek. Az elmélet módszertani előnye továbbá, hogy ezen erőforrások mérhetőbbek és tényszerűbbek, mint a szubjektív pszichológiai attitűdök (Brady et al. 1995; Verba et al. 1995).

Az elmélet központi gondolata a részvétel hiányának okait firtatja, azaz, hogy miért maradnak távol az emberek a politikától, és három alapvető választ ad a kérdésre:

1. az állampolgárok azért maradnak távol, mert nem tudnak (*they can't*) részt venni (erőforráshiány: idő, pénz, szükséges készségek),
2. nem akarnak (*they don't want to*) részt venni (motivációhiány, a pszichológiai elköteleződés hiánya, mint például a politikai érdeklődés vagy a hatékonyságérzet elmaradása), vagy
3. senki nem kérte meg őket (*nobody asked*) a részvételre (toborzás hiánya: elszigeteltség azon toborzási hálózatoktól, amelyeken keresztül az állampolgárok a politika felé mobilizálhatók).

E megközelítés lehetővé teszi annak pontos elemzését, hogy az egyéni élethelyzetből fakadó korlátok miként határozzák meg a politikai aktivitást, a szerzők szerint ugyanis a politikai cselekvéshez szükséges erőforrások nem egyformán oszlanak el a társadalomban, és különböző típusú cselekvések eltérő erőforrás-konfigurációkat követelnek meg (Brady et al. 1995:271-272).

A részvétel három oszlopa: pénz, idő, civil készségek. A politikai önkéntesség kínálati oldalának alapkövét jelentő erőforrás-modell alapján az állampolgári részvétel három fő tényezőtől függ: az egyénnek rendelkeznie kell a szükséges pénzzel, idővel és bizonyos civil készségekkel, képességekkel, amely erőforrások természetesen nem egyenletesen oszlanak el a társadalomban (Brady et al. 1995:274).

Pénzügyi erőforrások. A pénz a legegységelműbben eloszló erőforrás, amely lehetővé teszi az adományozást pártoknak vagy jelölteknek. Mint erőforrásnak, sajátossága, hogy felhalmozható, és szinte korlátlan mértékben állhat rendelkezésre (szemben például az idővel), továbbá szorosan összefügg a társadalmi-gazdasági státusszal (SES) (Brady et al. 1995:273-275). A pénzbeli hozzájárulások (például kampányadományok) tehát a jövedelemtől függenek, amit a modell a teljes családi jövedelemmel mér (Brady et al. 1995:283-285). Mindezekből következően például a magasabb végzettségűek és jobb állással rendelkezők több pénzügyi forrással rendelkeznek, ezért nem csupán nagyobb összegeket tudnak adományozni, hanem a toborzási hálózatok is gyakrabban keresik meg őket anyagi támogatásért.

Időbeli erőforrások. Az időigényes tevékenységek (például kampánymunka, közösségi ügyek intézése) elengedhetetlen feltétele a szabadidő megléte. Az idő eloszlása azonban alapvetően különbözik a pénztől, hiszen mindenki számára fix 24 óra áll rendelkezésre egy nap, és a ma fel nem használt időt – a pénztől eltérően – nem lehet „bankba tenni” későbbre (Brady et al. 1995:273). A modell kidolgozói a szabadidőt úgy mérték, mint azt az időmennyiséget, amely az alvás, a munka, a házimunka vagy a tanulás elvégzése után fennmaradt (Brady et al. 1995:190). A (szabad)idő eloszlása meglepő módon nem mutatott közvetlen összefüggést a társadalmi státusszal (Brady et al. 1995:274). Az idő rendelkezésre állását sokkal inkább az egyéni életkörülmények határozzák meg, mint például a teljes munkaidős állás, a házastárs munkahelyi elfoglaltsága vagy a kisgyermek jelenléte a háztartásban – így például egy kisgyermek gondozása átlagosan napi 3,5 órával csökkenti a szabadidőt, ami drasztikusan korlátozza a politikai önkéntességre fordítható energiákat (Brady et al. 1995:285).

Civil készségek. A modell harmadik pillérét a civil készségek (*civic skills*) jelentik, amelyek magukban foglalják az íráskészséget, a beszédkészséget, szervezőkészséget, mint amelyek hatékonyabbá tehetik a politikai fellépést, például, hogy az adott személy meggyőzően beszéljen egy gyűlésen, vagy megszervezze azt (Brady et al. 1995:273, 277). A civil készségek

fejlesztése nem áll meg az iskolai oktatásnál, felnőttkorban a nem politikai (profilú) intézményekben – munkahelyeken, civil szervezetekben és egyházakban – folytatódik (Brady et al. 1995:271-273). Ezek az intézmények lehetőséget adnak ugyanis olyan feladatok gyakorlására (beszédtartás, gyűlésvezetés), amelyek később a politikában is hasznosíthatók (Brady et al. 1995:273, 279). E készségek mérése több szinten és módon történik: az iskolázottság hossza, a középiskolai diákönkormányzati részvétel és az általános szókinccs (mint a verbális intelligencia mérőszáma) egyaránt ide tartoznak (Brady et al. 1995:273, 283-286). Míg tehát a pénzübeli hozzájárulások szinte kizárólag a jövedelemtől függenek, addig az időigényes tevékenységek – mint a kampánymunka vagy a szervezeti aktivizmus – eloszlását az egyéni élethelyzet és a szabadidő mennyisége határozza meg, úgy a készségek egyfelől adottságok, másfelől fejleszthetők.

Készségek fejlesztése: nem politikai intézmények, mint a demokrácia iskolái. Az erőforrás-modell egyik leginnovatívabb megállapítása tehát, hogy a politikai részvételhez szükséges készségeket az egyének gyakran nem politikai intézményekben – hanem munkahelyeken, civil szervezetekben, egyházakban – sajátítják el (Brady et al. 1995:271-273). Ezek az intézmények – Tocqueville-lel szólva – a „demokrácia iskoláiként” működnek, ahol az állampolgárok anélkül tanulják meg a közösségi cselekvés módjait, hogy az közvetlenül átpolitizált lenne (Brady et al. 1995:285).

Munkahelyek. A munkahelyek biztosítják a legtöbb lehetőséget a készségek gyakorlására, azonban ez a közeg erősen rétegzett, a lehetőségek függenek a foglalkozási presztízstől, hiszen a magasabb státuszú, diplomás munkakörökben dolgozók jellemzően több szervezési és kommunikációs feladatot látnak el, mint például a fizikai munkások (Brady et al. 1995:273-275).

Civil szervezetek. A civil szervezetekben viselt egyesületi tagság szintén fontos, bár itt a részvétel esélye összefügg a társadalmi státusszal, hiszen a képzettebbek nagyobb valószínűséggel csatlakoznak ilyen szervezetekhez (Brady et al. 1995:275). A tagság a civil szervezetekben szintén növeli a toborzási esélyeket, mivel e hálózatok közvetítő közeget képeznek az egyén és a „nagypolitika” között (Chua – Erickson 2016:198). Az e szervezetekben szerzett tapasztalat növeli az egyén hatékonyságérzetét (*efficacy*), ami az egyik legerősebb pszichológiai prediktora a későbbi politikai önkéntességnek (Smith et al. 2016a:157-158; Zimmer et al. 2016:495).

Egyházak. A modell egyik legfontosabb megállapítása, hogy az egyházak a legegálisitáriusabb intézmények a készségfejlesztés szempontjából. Míg a munkahelyeken a készségfejlesztő feladatok elosztása erősen függ az iskolázottságtól, a vallási közösségekben a feladatok elosztása kevésbé függ ettől, vagy a jövedelemtől, mert az alacsonyabb státuszú hívek is gyakran kapnak szervezési vagy kommunikációs feladatokat. Az egyházakban tanult készségek ezáltal képesek ellensúlyozni az iskolázottságból fakadó készséghátrányokat, és a hátrányosabb helyzetűek is hozzájuthatnak a politikai részvételhez szükséges „tőkéhez”, amit kamatoztatni tudnak majd a politikai mozgósítás során (Brady et al. 1995:275-276).

Toborzás és mobilizáció a részvételi modellben. A részvétel elmaradásának gyakori oka a toborzás hiánya: azok, akiket közvetlenül megkérnek a részvételre, sokkal nagyobb valószínűséggel aktivizálhatók (Brady et al. 1995:281, 291). A toborzók azonban nem véletlenszerűen választanak, hanem tudatosan keresik a tárgyalt készségekkel rendelkező állampolgárokat, akikről feltételezik, hogy rendelkeznek a mozgósítás során szükséges erőforrásokkal is. Ugyanakkor a készségek hiánya kettős hátrányt okoz, mert az egyén nem pusztán nehezebben cselekszik önként, de kisebb eséllyel is szólítják meg a toborzást végzők (Brady et al. 1995:281). Az erőforrás-modell szerint tehát a különböző politikai tevékenységek eltérő erőforrás-konfigurációkat igényelnek (Brady et al. 1995:282-285).

Szavazás. Elsősorban a politikai érdeklődés vezérli, valamint meglepően kevés erőforrást igényel, és bár az iskolázottság erős korrelációt mutat a szavazással, e hatás szinte teljes egészében a politikai érdeklődésen keresztül érvényesül (Brady et al. 1995:283).

Adományozás. Ennek egyetlen determinánsa a pénz, ugyanis a politikai érdeklődés vagy a civil készségek alig befolyásolják az adományozott összeget, mert aki adományoz, annak ehhez pénzre van szüksége, és kevés egyéb motivációra (Brady et al. 1995: 283-284).

Időigényes tevékenységek. Itt a politikai érdeklődés mellett a civil készségeknek és a szabadidőnek van döntő szerepe. Ez kétlépcsős folyamat, az érdeklődés és a készségek határozzák meg a részvételi döntést, de a szabadidő mennyisége korlátozza a ténylegesen ráfordítható órák számát (Brady et al. 1995:283-284).

A politikai részvétel elmaradásának okait kutatva az egyik legfontosabb megállapítás, hogy az állampolgárok jelentős része nem azért marad passzív, mert elutasító a rendszerrel szemben, hanem egyszerűen azért, mert „senki sem kérte meg őket” a részvételre. A toborzás (*recruitment*) és a mozgósítás tehát a politikai aktivitás katalizátora, ám ez a folyamat nem

vakon vagy véletlenszerűen zajlik. A szervezetek, pártok és mozgalmak toborzói (*mobilization agents*) racionális szereplők, akik szűkös erőforrásaikat (idő, pénz, energia) a leghatékonyabban kívánják felhasználni. Ennek következménye a toborzási folyamat rendszerszintű szelektivitása, mert a toborzók elsősorban azokat keresik meg, akikről feltételezik, hogy rendelkeznek a tevékenységhez szükséges készségekkel (Brady et al. 1995:271-280).

A modell tehát rávilágít, hogy a politikai inaktivitás nem csupán egyéni döntés vagy „lustaság” kérdése, hiszen, ha az állampolgárok azért maradnak távol, mert az életkörülményeik (például gyermeknevelés, túlhajszolt munka) vagy a készséghiányuk elvágja őket a cselekvés lehetőségétől, az a demokratikus képviselő torzulásához vezet. Amennyiben a politika egyre inkább a pénzügyi hozzájárulásokra támaszkodik az időbeli részvétel helyett, úgy a már eleve előnyös helyzetben lévők befolyása növekszik tovább a közügyek alakításában (Brady et al. 1995:272-285).

Kereslet és kínálat a politikai önkéntesség és aktivizmus piacán – Az S-elmélet

Az S-elmélet (*synanthrometrics*) tovább tágítja az erőforrás-modell kereteit egy általános, kvantitatív, interdiszciplináris megközelítéssel, amelyet az emberi viselkedés magyarázatára alkalmaz (Smith – Van Puyvelde 2016a; Zimmer et al. 2016). Az S-elmélet technikailag nem egy klasszikus kereslet-kínálati modell. Azért szerepel mégis e magyarázatok között, mert a kínálati oldalt (az önkénteseket) vizsgálja, ugyanakkor egy átfogó viselkedésemélet kíván lenni, amelyet az egyéni viselkedés – különösen a proszociális viselkedés és az önkéntesség – magyarázatára dolgoztak ki (Smith – Van Puyvelde 2016a; Zimmer et al. 2016).

Az elméletet arra törekszik, hogy bármely egyén bármely viselkedését megmagyarázza, ezáltal nem a piaci logikára korlátozódik pusztán, hanem 19 kulcsfontosságú makrováltozót azonosít, amelyeket három „mega (független) változóba”, változócsoportha különít el: test (biológiai adottságok), psziché (lélektani tényezők) és környezet (külső ingerek és társadalmi rendszerek) (Smith – Van Puyvelde 2016a:79-81).

Az elmélet ekképp rávilágít arra, hogy a politikai önkéntességet nem pusztán a demográfiai változók (például iskolázottság, jövedelem) – és nem is csak piaci szemléletű mechanizmusok –, hanem mélyebb pszichológiai prediktorok (például a hatékonyságérzet vagy az altruizmus) határozzák meg (Zimmer et al. 2016:495, 504).

Smith és szerzőtársai 2014-ben egy oroszországi mintán ($N = 2\,000$) tesztelték a modellt, lineáris regressziós (OLS) eljárás segítségével, és kutatásuk megerősítette, hogy a politikai aktivitásban a pszichológiai tényezők – úgymint a hatékonyságérzet (*efficacy*), az extravertió, az altruizmus és a politikai érdeklődés – messze megelőzik a demográfiai tényezőket (Smith et al. 2016b:733; Smith – Van Puyvelde 2016b:791-793). Az elmélet részeként az aktív proszociális karaktermodell (*A-PC – active-prosocial character*) írja le azt a személyiségmintázatot, amely az egyént szinte predesztinálja a közösségi szerepvállalásra (Smith et al. 2016a; 2016b). Ezt megerősíti az a tapasztalat is, hogy a digitális média világában is a motiváltabbak és a bizonyos készséggel rendelkezők válnak valódi önkéntesekké (Boulianne – Steen-Johnsen 2025).

Amíg tehát a kereslet-kínálati modellek a közgazdaságtanból átvett racionális megközelítésre épülnek, addig az S-elmélet azt állítja, hogy a pszichológiai megközelítés felette áll a gazdaságnak, mert az egyéni döntések nem csupán racionális kalkulációkon, hanem érzelmeken, biológiai adottságokon és komplex környezeti hatásokon alapulnak (Zimmer et al. 2016:505-506). Bár az S-elmélet az egyén viselkedését vizsgálja, tartalmaz olyan elemeket, amelyek megfelelhetnek a keresleti oldalnak, hiszen a „környezet megaváltozó” magában foglalja az egyént körülvevő fizikai és szociokulturális környezetet, például a toborzási hálózatokat, így értelemszerűen a politikai rendszert is (Smith – Van Puyvelde 2016b:785). Az elmélet szerint a viselkedés e külső feltételek és a belső pszichológiai diszpozíciók együttes hatásának eredménye (Smith – Van Puyvelde 2016a).

Az S-elmélet ekképp több mint egy kereslet-kínálati modell, inkább egy holisztikus keretrendszer, amely egyesíti a biológiai, szociológiai és pszichológiai magyarázatokat (Smith – Van Puyvelde 2016b). Azért sorolhatjuk mégis a kínálati oldali magyarázatokhoz, mert az egyén részvételi hajlandóságát igyekszik megfejtetni, de valójában a környezet változóin keresztül a külső (keresleti jellegű) hatásokat is integrálja a magyarázatba (Smith – Van Puyvelde 2016a; Zimmer et al. 2016).

Smith és munkatársai érvelése szerint az S-elmélet messze felülmúlja a „leegyszerűsítő, túlzottan gazdasági szemléletű” erőforrás-modellt, mivel az empirikus eredmények azt mutatják, hogy a pszichológiai prediktoroknak nagyobb a magyarázó erejük a demográfiai/erőforrás-alapú változókhoz képest (Smith – Wang 2016). Az erőforrás-modell szerintük azért tűnik működőképesnek, mert az általa vizsgált tényezők valójában az adott

társadalom pillanatnyilag domináns státuszait, pozícióit tükrözik, viszont nem tárják fel a viselkedés valódi, mélyebb okait (Smith – Wang 2016:637).

Létezhet ugyanakkor kísérlet a két megközelítés harmonizálására is, amely jelen tanulmánynak is célja a kereslet-kínálati megközelítés kapcsán. Egyes kutatók szerint az erőforrás-modell egyfajta „széles teoretikus esernyő” lehet, amely alá besorolhatók a részvétel standard korrelátumai, kölcsönhatásai, míg az S-elmélet az e korrelátumok mögötti komplexebb ok-okozati összefüggéseket hivatott feltárni (Fiorina 2001:32; Smith – Wang, 2016:637). A kereslet-kínálati megközelítés lehetővé teszi annak megértését, hogy a politikai önkéntesség nem csupán egy fix társadalmi státusz következménye, hanem egy dinamikus piaci interakció, amelyben a pártok mozgósító ereje (kereslet) és az egyének megváltozott életmódja (kínálat) folyamatosan alakítják a részvétel formáit (Bartal 2022; Bartal et al. 2024).

ÖSSZEGZÉS

A tanulmány átfogó képet kívánt nyújtani a politikai önkéntesség kialakulásáról, fogalmi kereteiről és a részvételt magyarázó legfontosabb elméleti modellekről. Az elemzés alapján az egyik levonható konklúzió, hogy a társadalmi elköteleződési formák közti határvonalak a modern kommunikációs technológiák és a közösségi média hatására mára elmosódtak. A társadalmi elköteleződés inkább egy dinamikus mezőnek tekinthető, ahol a tevékenységek egy koordináta-rendszerben ábrázolhatók az intézményesültség foka és a konfliktusosság mértéke alapján (Evers – von Essen 2019). E folyamatot tovább hibridizálta a technológiai fejlődés, ugyanis a közösségi média megjelenése lehetővé tette a digitális kvázi-tagság és a készenléti állampolgárság kialakulását, ahol a korábban passzív egyének egy morális krízis, vagy politikai válság hatására azonnal mozgósíthatóvá válnak, szorosabb, szervezeti elköteleződés nélkül (Boulianne – Steen-Johnsen 2025).

A részvétel okait feltárandó, a tanulmány két meghatározó elméletet ütköztetett. A Brady–Verba–Schlozman-féle (1995) erőforrás-modell a politikai részvételt piaci analógiával magyarázza, ahol a kínálati oldalt az egyén erőforrásai (idő, pénz, civil készségek) adják. A modell egyik legfontosabb következtetése, hogy a politikai passzivitás három fő okra vezethető vissza: az állampolgárok vagy nem tudnak (erőforráshiány), vagy nem akarnak (motivációhiány) részt venni, vagy pedig – és ez a mozgósítás szempontjából kritikus – senki nem kérte meg őket a részvételre. A toborzók ugyanis, racionális szereplőként, a már meglévő

készségekkel rendelkezőket keresik, ami a társadalmilag hátrányosabb helyzetűek kettős kirekesztődéséhez vezethet.

A kereslet-kínálati megközelítés azért célszerű, mert keretet ad a döntéshozatali folyamat és a társadalmi részvétel interakciójának (Zimmer et al. 2016). A kínálati oldalon (*supply*) ez esetben az egyének erőforrásai (idő, pénz, szaktudás) és pszichológiai motivációi (altruizmus, önmegvalósítás) jelennek meg – megérteni segítve a „kvázi-tagságot” (Boulianne – Steen-Johnsen 2025) és az epizodikus önkéntességet is –, ahol a modern állampolgárok az önkéntesség keretében – időbeli korlátaik miatt – főként a rövid távú, projektalapú lehetőségeket keresik, vagy azokra kínálják fel energiáikat (Bartal 2022; Bartal et al. 2024). A keresleti oldalt (*demand*) a politikai pártok és nonprofit szervezetek (mozgósítási stratégiái) képviselik, ahol a szervezetek – akár rövid távú programokkal – „kiszolgálják” az állampolgárok új típusú igényeit, mivel felismerték, hogy a hagyományos, hosszú távú elköteleződés iránti hajlandóság csökken, de a kereslet-kínálati modell rávilágít arra is, hogy a toborzás és a megtartás „megdrágult” a magas fluktuáció miatt, ezért a szervezeteknek differenciáltabb szervezési módszereket kell alkalmazniuk (Bartal 2022; Bartal et al. 2024). A megközelítés tehát épít arra a (politikatudományi) alapvetésre is, miszerint a választók és önkéntesek a haszon és kiadás arányában mérlegelik részvételüket (Szegedi 2022).

Az S-elmélet (szinantrometrika) egy holisztikusabb, interdiszciplináris megközelítést javasol, amely a biológiai, pszichológiai és környezeti változókat ötvözi. E modell hangsúlyozza, hogy a politikai aktivitást, önkéntességet a pszichológiai tényezők – például a hatékonyságérzet, az extraverzió és az altruizmus – sokkal erősebben befolyásolják, mint a pusztán demográfiai adatok vagy anyagi erőforrások.

Bár el kell ismerni az S-elmélet teoretikus ambícióját és robusztusságát, gyakorlati hasznosíthatósága egy empirikus kutatásban jóval korlátozottabb az erőforrás-elmülethez képest. Ez utóbbi jól meghatározható tényezőket ír körül, amelyek egy akár kvalitatív, akár kvantitatív kutatásban megfelelően operacionalizálhatók. Az S-elmélet megváltozói leírják azon mögöttes pszichológiai faktorokat, amelyek a kínálati oldalról az önkéntesség személyes, szociális és szervezeti prediktorait is meghatározhatják, további empirikus tesztelésük ugyanakkor nem feltétlenül szükséges, míg a politikai önkéntesség szituatív, eseti kutatásához az erőforrás-modell adhat keretet és kínálhat fel vizsgálandó változókat.

Az elemzés következtetése, hogy a politikai önkéntesség nem egy statikus állapot, hanem a mozgósítani szándékozó szervezetek kereslete és az egyének (megváltozott) életmódjából adódó kínálat folyamatos interakciója. A jövőben a részvételt a digitális terek, a morális meggyőződések és az intézményi keretek egymásba fonódása fogja meghatározni, ahol a demokrácia iskoláiként működő nem-politikai intézmények (munkahelyek, egyházak, civil szervezetek) továbbra is kulcsszerepet játszanak a közéleti részvételhez szükséges készségek fejlesztésében. A digitális tér és a kvázi-tagság nem feltétlenül írja felül a korábbi elméleti implikációkat, ugyanakkor a folyamatok, így az információáramlás és a (politikai) reakció felgyorsulását, illetve az elköteleződés életciklusának rövidülését eredményezheti, amely a motiváció fenn- és életben tartása kapcsán kihívás elé állítja a keresleti oldalt és a toborzást végzőket, a megváltozott körülményekhez viszont alkalmazkodniuk lesz szükséges, a kínálat erőforrásai ugyanis egyre értékesebbé válnak, egyúttal egyre „drágábbak” is a keresleti oldal számára.

IRODALOM

- Bartal Anna Mária (2023a): Egy régi jelenség új köntösben? Az epizodikus önkéntesség szakirodalmi bemutatása és hazai példái. *Pólusok*, 3(2) pp. 58-83. DOI: <https://doi.org/10.15170/psk.2022.03.02.03>
- Bartal Anna Mária (2023b): Kihívás és/vagy lehetőség? – szakirodalmi ajánlások az epizodikus önkéntesek toborzásához, foglalkoztatásához és megtartásához. *Önkéntes Szemle*, 3(1) pp. 130-148. DOI: <https://doi.org/10.53585/onkszem.2023.1.130-148>
- Boulianne, Shelley (2022): Standby ties that mobilize: Social media platforms and civic engagement. *Social Science Computer Review*, 41(3) pp.1-16. DOI: 10.1177/08944393211067687
- Boulianne, Shelley – Steen-Johnsen, Kari (2025): Civic and political volunteering: the mobilizing role of websites and social media in four countries. *Journal of Information Technology & Politics*, 22(1), pp. 65-81. DOI: <https://doi.org/10.1080/19331681.2023.2211974>
- Brady, Henry E. – Verba, Sidney – Schlozman, Kay Lehman (1995): Beyond SES: A Resource Model of Political Participation. *American Political Science Review*, 89(2), pp. 271-294. DOI: <https://doi.org/10.2307/2082425>
- Chua, Vincent – Erickson, Bonnie H. (2016): Associations and social networks. In: Smith, David H. – Stebbins, Robert A. – Grotz, Jurgen (eds.): *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations*. London: Palgrave Macmillan, pp. 198-205.
- Einolf, Christopher J. – Proteau, Lionel – Nezhina, Tamara – Ibrayeva, Aigerim R. (2016): Informal, unorganized volunteering. In: Smith, David H. – Stebbins, Robert A. – Grotz, Jurgen (eds.): *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations*. London: Palgrave Macmillan, pp. 223-241.
- Ellis-Paine, Angela – Hrafnisdóttir, Steinunn – Kang, Chul-Hee – Kundziņa-Zwejnec, Laila – Rehnborg, Sarah J. – Silva, Kalinga T. – Smith, David H. (2016): Traditional philanthropic service volunteering. In:

- Smith, David H. – Stebbins, Robert A. – Grotz, Jurgen (eds.): *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations*. London: Palgrave Macmillan, pp. 369-392.
- Evers, Adalbert – von Essen, Johan (2019): Volunteering and civic action: Boundaries blurring, boundaries redrawn. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 30(1), pp. 1-14. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11266-018-00086-0>
- Fiorina, Morris P. (2001): *Parties, participation, and representation in America: Old theories face new realities. (Originally prepared for delivery at the 2000 Annual Meeting of the American Political Science Association, Marriott Wardman Park, Washington, DC, August 31-September 3. Copyright by the American Political Science Association)*, pp. 1-47.
- Katz, Richard S. – Peter Mair (2001): Kartellpárt – A pártszervezet változó modelljei és a pártdemokrácia. Ford. Gáthy Vera. *Politikatudományi Szemle*, 10(3), pp. 131-156.
- Kende, Anna – Lantos, Nóra Anna – Belinszky, Anna – Csaba, Sára – Lukács, Zsófia Anna (2017): The politicized motivations of volunteers in the refugee crisis: Intergroup helping as the means to achieve Social Change. *Journal of Social and Political Psychology*, 5(1), pp. 260-281.
DOI: <https://doi.org/10.5964/jspp.v5i1.642>
- Mati, Jacob Mwathi – Wu, Fengshi – Edwards, Bob – El Taraboulsi, Sherine N. – Smith, David H. (2016): Social movements and activist-protest volunteering. In. Smith, David H. – Stebbins, Robert A. – Grotz, Jurgen (eds.): *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations*. London: Palgrave Macmillan, pp. 516-538.
- Mouffe, Chantal (2005): *On the political*. London–New York: Routledge.
- Nesbit, Rebecca – Moldavanova, Alisa – Cavalcante, Carlos E. – Jochum, Veronique – Nie, Lin – Şahin, Savaş Z. (2016): Conducive meso- and micro-contexts influencing volunteering. In. Smith, D. H. – Stebbins, Robert A. – Grotz, Jurgen (eds.): *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations*. London: Palgrave Macmillan, pp. 607-631.
- Sebestyén, Annamária (2020): The mobilization potential of political parties among Hungarian students. *Intersections. EEJSP*, 6(4), pp. 110-130. DOI: 10.17356/ieejsp.v6i4.590
- Smith, David H. – Dury, Sarah – Mohan, John – Stebbins, Robert A. (2016a): Volunteering as Related to Other Leisure Activities. In. Smith, David H. – Stebbins, Robert A. – Grotz, Jurgen (eds.): *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations*. London, Palgrave Macmillan, pp. 145-177.
- Smith, David H. – Sardinha, Boguslawa – Moldavanova, Alisa – Dong, Hsiang-Kai Dennis – Kassam, Meenaz – Lee, Young-joo – Sillah, Aminata (2016b): Conducive Motivations and Psychological Influences on Volunteering. In. Smith, David H. – Stebbins, Robert A. – Grotz, Jurgen (eds.): *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations*. London: Palgrave Macmillan, pp. 702-751.
- Smith, David H. – Stebbins, Robert A. (2016): Introduction. In. Smith, David H. – Stebbins, Robert A. – Grotz, Jurgen (eds.): *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations*. London: Palgrave Macmillan, pp. 1-20.
- Smith, David H. – Van Puyvelde, Stijn (2016a): Theories of associations and volunteering. In. Smith, David H. – Stebbins, Robert A. – Grotz, Jurgen (eds.): *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations*. London: Palgrave Macmillan, pp. 59-89.
- Smith, David H. – Van Puyvelde, Stijn (2016b): S-Theory as a comprehensive, interdisciplinary explanation of volunteering and pro-social behavior. In. Smith, David H. – Stebbins, Robert A. – Grotz,

Jurgen (eds.): *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations*. London: Palgrave Macmillan, pp. 752-803.

Smith, David H. – Wang, Lili (2016): Conducive social roles and demographics influencing volunteering. In. Smith, David H. – Stebbins, Robert A. – Grotz, Jurgen (eds.): *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations*. London: Palgrave Macmillan, pp. 632-681.

Szegedi Péter (2022): Alulról (sz)építkezés: Közösségépítés az MKKP pécsi szervezeténél. *Civil Szemle*, 18(1), pp. 81-97.

Verba, Sidney – Schlozman, Kay Lehman – Brady, Henry E. (1995): *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Cambridge–London: Harvard University Press.

Wilson, John (2000): Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26, pp. 215-240.

DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.26.1.215>

Zimmer, Annette – Smith, David H. – Alijla, Abdalhadi (2016): Political parties and political volunteering/participation. In. Smith, David H. – Stebbins, Robert A. – Grotz, Jurgen (eds.): *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations*. London: Palgrave Macmillan, pp. 495-515.